

KAYITDIŞI EKONOMİNİN TEMEL ÖZENDİRİCİ FAKTÖRLERİNDEN BİRİ GİBİ YOLSUZLUK VE ONUNLA MÜCADELENİN AZERBAIJAN GİRİŞİMLERİ

Elsen Resul oğlu BAĞIRZADE

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğretim Merkezi Görevlisi

İktisadi ve İdari Bilimler Dalı Doktora Öğrencisi

www.ekoelsen.tr.cx, elsen_bagirzade@hotmail.com,

GSM: (+99450) 374 41 33

ÖZET

Kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluk arasındaki ilişkilerin konu edildiği bu çalışmada, özellikle yolsuzluk kayıtdışı ekonominin temel özendirici faktörlerinden biri gibi tetkik edilmekle birlikte, onunla mücadelenin Azerbaycan girişimlerine de geniş yer verilmiştir.

İlk önce, kayıtdışı ekonomi olgusu geniş ölçekte ele alınmış, kayıtdışı ekonominin yapısı, terimleri, sosyo ekonomik sonuçları ve onunla mücadelenin gerekliliği tartışılmıştır.

İkinci, kayıtdışı ekonomi, yolsuzluk ve rüşvetçiliğin farklı ve benzer özellikleri detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

Diğer bölümlerde yolsuzluk ve kayıtdışı ekonomi arasındaki karşılıklı ilişkilere, yolsuzluk ve kayıtdışı ekonominin Azerbaycan boyutlarına açıklık getirilmeğe çalışılmıştır.

Çalışmanın sonunda ise geniş bir şekilde yolsuzlukla mücadelenin Azerbaycan girişimlerine yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: kayıtdışı ekonomi, yolsuzluk, Azerbaycanda yolsuzlukla mücadele.

ABSTRACT

This study is about relationships between Unregistered Economy and Corruption. Especially, Corruption is investigated as one of the main stimulative factors of Unregistered Economy and presented Azerbaijan initiatives of struggle against this problem.

Firstly, it is explained concept of Unregistered Economy on a large scale. In this part, we discuss structure, terms and consequences of Unregistered Economy and necessity of struggle against this problem.

Secondly, it is explained different and alike aspects of Unregistered Economy, Corruption and Bribery on a large scale.

Next sections, we clarify mutual relation between Corruption and Unregistered Economy, measures of Corruption and Unregistered Economy of Azerbaijan Economy.

Finally, it is presented initiatives of struggle against Corruption in Azerbaijan Republic widely.

Key words: Unregistered Economy, Corruption, Azerbaijan's struggle against Corruption.

1. GİRİŞ

Kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluk, toplumun temel sorunlarından biri gibi tüm zamanlarda daima iktisatçı, hukukçu, sosyoloğ ve diğer bilim dalı uzmanlarının, devlet ve özel sektör kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının və toplumun tüm diğer kesimlerinin ilgi odağı olmuş, onlarla ilgili sayısız incelemeler yapılmıştır. Özellikle, son 30 yılda bu konuda yapılmış araştırmalarda önemli bir artış gözlemlenmektedir (YERELİ ve KARADENİZ, 2004 : 18). Fakat yapılmış olan bu araştırmaları dikkatle gözden geçirdikde, görüyoruz ki, ayrı ayrılıkta kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluk üzerine yapılmış çalışmalar çoğunluğu oluştursa da, bu iki problemin karşılıklı ilişkilerini, onların benzer ve farklı özelliklerini ortaya koyan çalışmalar yok denilecek kadar azdır.

Kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluk üzerine yapılan araştırmaların diğer bir özelliği de odur ki, her iki problem ve onların farklı yönleri ile ilgili genel fikir birliğine rastlamak zordur ve çoğu zaman mevcut görüşler kendi aralarında çelişki içerisindedir.

Fakat yukarıda söylenenler kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluk sorunlarının teorik bir çerçevede ele alınmasının mümkünlüğü izlenimini de doğurmamalıdır. Böylece, bazı istisnalar dışında, her iki sorun ve aralarındaki ilişkilerin açık bir şekilde araştırılması ve ortak görüş birliğine varılması mümkündür.

Böylece, yapmış olduğumuz bu çalışmada öncelikle ayrı ayrılıkta kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluk sorunlarına değinerek, bu kavramların genel çerçevesini çizmeğe çalışacağız. Özellikle, yolsuzluk ve rüşvetçiliğin temel özellikleri açık bir şekilde ortaya koyulacaktır. Sonra ise kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluk ilişkileri, onların Azerbaycan boyutları üzerinde durulacak ve en sonda, özellikle son yıllar daha da yoğunlaşmakta olan yolsuzlukla mücadelenin Azerbaycan girişimlerine yer verilecektir.

2. KAYITDIŞI EKONOMİ OLGUSU

Artık dünyanın en gelişmiş ekonomileri de dahil olmak üzere, tüm ülke ekonomileri için son 20 yılda genel kabul görmüş gerçeklerden biri odur ki, her bir ekonomi iki büyük sektörün karşılıklı ve beraber şekilde yürütülen faaliyetlerinden oluşur (ALTUĞ, 1999 : 2):

1. Ekonomik faaliyet ve işlemlerin mevcut yasalar çerçevesinde yürütüldüyü, kamu kurum ve kuruluşlarının düzenleme ve denetleme fonksiyonlarını etkin bir şekilde icra ettiği və Milli Gelir İstatistiğinin mevcut ölçüm metotları ile nicelik ve nitelik yönünden değerlendirmelerinin yapıldığı **resmi ekonomi sektörü**;
2. Ekonomik faaliyet ve işlemlerin mevcut yasalara uymadan ve ya onların bir kısım taleplerini bozmakla, aynı zamanda, bazen bu yasaların hukuki düzenleme alanı dışında yürütüldüyü, kamu kurum ve kuruluşlarının düzenleme ve denetleme fonksiyonlarını icra edemediği ve ya kısmen icra ettiği ve Milli Gelir İstatistiğinin mevcut ölçüm metotları ile nicelik ve nitelik yönünden değerlendirmelerinin yapılmadığı ve ya yapılamadığı **kayıtdışı ekonomi sektörü**;

Ekonomi ve hukukla ilgili kaynaklarda “gizli”, “gölge”, “paralel”, “gayri-resmi”, “boz”, “yeraltı”, “ay ışığı”, “gayri-formel”, “kravatsız”, “kara”, “alacakaranlık”, “düzensiz” v.s. isimler altında rastladığımız kayıtdışı ekonomi, kendi bünyesinde yasalara tamamiyle aykırı olan **illegal** (silah ticareti, uyuşturucu üretimi v.s.), yasalarla yapılmasına izin verilmiş, fakat vergi, gümrük, sosyal sigorta ve diğer alanlarda yürürlükte olan yasaların bazı

normlarını bozarak, yürütülen **legal** (örneğin, vergi kaçırarak yapılan tekstil üretimi) ve **ev ekonomileri** çerçevesinde şahsi tüketim, gönüllü yardımlaşma amacıyla yapılan ve niteliği bakımından leğal ve ya illegal ola bilen geniş çaplı ekonomik faaliyetler grubunu birleştirmekle, resmi ekonomi ve bütünlükle sosyo-ekonomik hayat üzerinde önemli bir biçimde etki yapmaktadır (SCHNEIDER and KLINGLMAIR, 2004 : 3-4)

Günümüzde teorik ve pratik çevrelerde kayıtdışı ekonominin olumlu taraflarını savunan görüşlere rastlansa da, kamu maliyesi üzerindeki tahripedici etkilerinden tutun, sosyal ahlakın yıpratılmasına kadar, geniş bir çapta yapmış olduğu olumsuz sonuçların fazlalığı göz önünde tutularak, artık onunla mücadele ve mümkün ola bilecek kısmının yasallaştırılmasının önemi üzerinde, ister politik, isterse de akademik ve farklı sosyal çevrelerde kesin bir şekilde görüş birliğine varılmıştır.

Kayıtdışı ekonomi ile mücadele ve onun etkinliğinin yükseltilmesi ilk önce kayıtdışı ekonomini doğuran nedenlerin ortadan kaldırılması ve özendirici faktörlerinin etkisini asgari seviyeye indirmeği gerektiriyor ki, bunlardan da biri yolsuzluk faktörüdür.

3. YOLSUZLUK VE RÜŞVET

Hem akademik, hem de geniş sosyal çevrelerde çoğu zaman yanlış olarak, kayıtdışı ekonomi ile yolsuzluğun biri birinin eşanlamı olarak kullanılmasına rastlamak mümkündür. İtiraf etmek gerekiyor ki, böyle bir yanlışlığın ortaya çıkmasında konu ile ilgili kuramsal çerçevede mevcut olan çelişki ve eksikliklerin de büyük payı vardır.

Etimolojik bakımdan Latınca “**rumpere** – her hangi bir şeyi mahvetmek, bozmak” kelimesinden alınmış ve çağdaş dünya halklarının lisanına daha çok İngilizcede mevcut olan “**to corrupt** – bozmak, baştan çıkarmak” fiilinden türemiş “**corruption** – kötüleştirme, yozlaştırma, yoldan çıkarma” sözcüğünün değişik versiyonları ile katılan yolsuzluk, aslında çok karışık, özellikle de gizli yapıldığından, araştırmacılar için daha çok karmaşık bir konudur.

Son zamanlara kadar, yolsuzluk kavramı için Dünya Bankası tarafından yapılmış olan “**kamu görevinden doğan yetkilerin kişisel menfaatler doğrultusunda suiistimal edilmesi**” (TANZI, 1998 : 564) şeklindeki tanım, çoğu araştırmacılar tarafından en mufassal bir tanım gibi kabul görse de, düşünüyoruz ki, bu yolsuzluk adlandırılan oldukça kapsamlı ve karmaşık bir problemin sadece bir kısmını içeriyor. Öyle ki, konu ile ilgili en son araştırmalar gösteriyor ki, yolsuzluk sadece kamu kesiminde, kamu görevi alanında diyil, aynı zamanda özel sektör kurum ve kuruluşlarında da büyük çapta yayılmıştır (ihalelerde, iş vermede v.s). Bunun yanısıra, yolsuzluk sürecinde, görev yetkileri hiç de her zaman kişisel menfaat doğrultusunda diyil, bazen yetkili kişi ile ilişkisi olan şahıs ve grupların çıkarları yönünde de suiistimal edilir (parti, dost-arkadaş çıkarları v.s). Bu bakımdan yukarıda söylenenleri de göz önünde tutarak, yolsuzluğu daha kapsamlı şekilde şöyle tanımlaya biliriz: “**her hangi bir görevden doğan yetkilerin görev sahibinin kendisinin ve ilgili diğer kişilerin çıkarları doğrultusunda suiistimal etmesi**”. Bu zaman suiistimal, görevlinin kendi insiyatifi ve ya diğerlerinin farklı biçimlerde (güç kullanma, baştan çıkarma, aldatma v.s) yapmış olduğu tahrik yolu ile gerçekleşebilir.

Bilindiği gibi, görevli yetkilerinin suiistimali sonucunda belli bir maddi ve ya gayri-maddi karşılık elde etmelidir. Bu bakımdan karşımıza üzerinde durulması önemli olan temel olgulardan biri gibi **rüşvet** çıkıyor. Rüşvet görevlinin yetkilerinden suiistimal etmesinin

maddi karşılığı ve ya mükafatıdır. Rüşvetin, görevlileri yasalara aykırı davranmağa tahrik eden ve ya onları yasalara aykırı davranışlar karşısında ilgisiz bırakan temel faktör olması, çoğu zaman rüşvetçilikle yolsuzluğun bir tutulmasını doğursa da, aslında yolsuzluk rüşvetçilikten daha kapsamlı bir kavramdır ve rüşvet yolsuzluk sürecinde sadece temel mekanizmalardan (diğerleri akrabalık, lobiçilik, hemşerilik v.s), rüşvet veren açısından yolsuzluğun gerçekleştirme yöntemlerinden, rüşvet alan açısından ise “olumlu” sonuçlarından biri gibi kabul edilmelidir. Böylece, rüşvet “**görevlinin görevinden doğan yetkilerini her hangi bir şahıs ve ya gruba üstünlük sağlamak amacıyla suiistimal etmesi karşılığında elde ettiği maddi gelirdir**” ve tecrübeye dayanarak, aşağıdaki biçimlerini ayırt edebiliriz:

- Görevlinin görevinden doğan ve yasalarla yapmağa yükümlü olduğu işleri icra etmek karşılığında talep ettiği rüşvet;
- Görevlinin görevinden doğmayan, yasalarla yapmağa yükümlü olmadığı ve ya yasalarla yasaklanmış işleri icra etmek karşılığında talep ettiği rüşvet;

4. YOLSUZLUK VE KAYITDIŞI EKONOMİ İLİŞKİLERİ

Yolsuzlukla kayıtdışı ekonomi arasındaki karşılıklı ilişki ile ilgili ilk kuramsal sorun yolsuzluğun, özellikle de rüşvetçiliğin kayıtdışı ekonomi kapsamında yer alıp almamasıdır.

Kayıtdışı ekonomik faaliyetlere ait özelliklerden biri odur ki, bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sonucunda katma değer yaratılmış olur ve bunun için de kayıtdışı ekonominin büyüklüğü GSMH istatistiği bakımından tayin edilir. Yolsuzluk ve rüşvetçilikte ise doğrudan doğruya katma değer oluşturulması olayı yoktur. Özellikle de, yolsuzluğun temel gelir yaratıcı ögesi olan rüşvet, yalnız ve yalnız bir kişiden diğerine yapılmış bir mali transfer niteliği taşır (ÖZSOYLU, 1996 : 12-13).

Diğer bir yaklaşıma göre ise, yolsuzluk bir çok kayıtdışı ekonomik faaliyete ortam hazırladığından, toplanan rüşvet geliri yeniden ekonominin kayıtdışı ve ya resmi sektörlerine yöneldiğinden, dolaylı olarak katma değer oluşturulmasına hizmet ediyor ve kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin büyüklüğü ölçülen zaman yolsuzluk gelirleri de hesaba katılmalıdır.

Fakat, bugüne olan gerçeklik odur ki, kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin ölçümü GSMH istatistiği bakımından yapıyor ve bunun için de yapılan ölçümlerde yolsuzluk gelirleri hesaba katılmıyor. Buna karşın, tahminlerimize göre, önümüzdeki yıllarda yolsuzluk ve rüşvetçilik faaliyeti, kayıtdışı ekonominin yasalarla yasaklanmış ekonomik faaliyetler grubu (illegal) çerçevesinde ele alınır, sorunun teorik bazda çözümü yolunda önemli bir mesafe kat edilmiş olacaktır.

Yolsuzluğun yaygın olduğu toplumlarda kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin geniş hareket serbestliği kazanmasına elverişli zemin vardır. Bundan dolayı yolsuzluğu, kolaylıkla kayıtdışı ekonominin yaratıcı etmenlerinden ve temel özendirici faktörlerinden biri gibi kabul edebiliriz. Kayıtdışı ekonomik faaliyetlerle uğraşanlar, genellikle, yasalara tamamen aykırı olan ve ya onları bozarak gerçekleştirmeğe çalıştıkları ekonomik faaliyetlerini farklı kamu görevlilerini rüşvet ve diğer tahrik metodları ile yola getirmekle “**sigorta**” ediyorlar. Bunun yanı sıra, yolsuzluğun olduğu toplumlarda devlete bağlılık gelenekleri, toplumsal ahlak normları ve yasaların yüceliği prensipleri de önemli bir biçimde zede alıyor ki, bu da ekonomik aktörlerin kendi faaliyetlerini mevcut yasalar çerçevesinde yürütme alışkanlıklarını ortadan kaldırıyor. Böylece, ne olursa olsun, sonda kamu görevlilerini rüşvet ve diğer yollarla ele geçirebileceklerini düşünen ekonomik aktörler, vergi, gümrük, sosyal sigorta ve diğer

alanlardaki yasal normları kolaylıkla bozarak ve ya onları tamamen ihlal ederek, kayıtdışı ekonomik faaliyetlerini genişletmekte devam ediyorlar.

5. KAYITDIŞI EKONOMİ VE YOLSUZLUĞUN AZERBAYCAN BOYUTLARI

Azerbaycan Cumhuriyeti de bir geçiş ekonomisi ülkesi olarak, kayıtdışı ekonomi ve yolsuzluğun bulunduğu ülkeler sırasındadır. Son yıllar Azerbaycan Devlet İstatistik Enstitüsü yetkililerinin yaptığı açıklamalar, kendileri tarafından ülkenin sosyo-ekonomik durumu değerlendirilen zaman kayıtdışı ekonomi büyüklüğünün GSMH'nin %18-20'i civarında hesaba katıldıklarını gösteriyor (VƏLİYEV, 2006: <http://hesabat.az/index.php?/index/morecat8/111/>). Dünya Bankası (World Bank) tarafından yapılan son araştırmalar ise Azerbaycanda kayıtdışı ekonominin GSMH'nin % 60.6'ı oranında olduğunu ortaya çıkarıyor (WORLD BANK, 2006). Genelde, uluslararası örgütlerin ve yabancı ülke araştırmacılarının farklı metodlarla yapmış olduğu tahminlerin sonuçlarına dayanarak söyleyebiliriz ki, tüm araştırmalar ülkemizde kayıtdışı ekonominin GSMH'nin % 60'dan fazla olduğunu ortaya koyuyor.

Azerbaycanda yolsuzluk da önemli sorunlar sırasındadır. 400-450 yıl önce bile büyük filozof şairlerinden birinin gerçek hayat hadiselerini yansıtan ünlü eserinde, kamu görevlileri ile ilgili söylediği “**selam verdim rüşvet değildir deye almadılar**” (FÜZULİ, 1992 : 13) ifadesine rastlanan bir milletin evlatları gibi bizler için bu sorun, şimdi de kendi aktüelliğini korumaktadır. Öyle ki, her yıl dünya genelinde ülkelerin Yolsuzluk Algılama Endeksini (Corruption Perception Index) hesaplayan Uluslararası Saydamlık Örgütünün (Transparency International), son bir kaç yılda sunduğu raporların değerlendirilmesi gösteriyor ki, Azerbaycan bu göstergeye göre dünyada ilk on ülke sıralamasındadır (TRANSPAENCY INTERNATIONAL, 2005) Onu da belirtmemiz gerekiyor ki, bu kurum kendi raporlarını, genellikle ülkelerde çalışan yabancıların görüşleri doğrultusunda hazırlamaktadır.

Azerbaycanda genel ekonomik faaliyetlerin hacimi, o kadar da büyük boyutlarda olmadığından, kayıtdışı ekonomi ile yolsuzluk arasındaki karşılıklı ilişki de üst seviyelerdedir ve adeta biri diğerine ortam hazırlıyor. Bu bakımdan ülkemizde kayıtdışı ekonomik faaliyetlerin kontrol altına alınması istikametinde yolsuzlukla mücadele büyük önem arz etmektedir.

6. AZERBAYCANDA YOLSUZLUKLA MÜCADELE GİRİŞİMLERİ

Bağımsızlığını kazandıktan sonra, ağır sosyo-ekonomik, askeri-politik ve kültürel bunalımlar yaşayan Azerbaycan Cumhuriyeti yolsuzlukla mücadele konusunda o kadar da şanlı bir tarihe sahip olmasa da, bu konuda devlet tarafından farklı zamanlarda bazı adımlar atılmış ve son yıllar daha da yoğunlaşmaktadır. Genelde, Azerbaycanda yolsuzlukla mücadele sürecini iki önemli aşamada ele ala biliriz:

6.1 2004 YILINA KADAR OLAN AŞAMA

Bu aşamada ister akademik, isterse de politik çevrelerde yolsuzluk kavramı ve onunla mücadele konusunda kesin görüş birliğine varılmamış, alınan önlemler eksik, sistemsiz nitelik taşımış ve sosyo-ekonomik hayatın ağır şartları altında etkisiz kalmıştır. Bunlara rağmen,

yolsuzlukla mücadele alanında ilk ve önemli sayılacak bazı adımlar da atılmıştır. Öyle ki, Cumhurbaşkanı tarafından 9 Ağustos 1994’de “**Suçlulukla mücadelenin güçlendirilmesi, yasallığın ve hukuk düzeninin sağlanmasıyla mücadele önlemleri üzerine**” ve 8 Haziran 2000’de “**Azerbaycan Cumhuriyetinde yolsuzlukla mücadelenin güçlendirilmesine dair**” kararnamele imzalanmıştır. Sonuncu kararnamede yolsuzluk sosyo-ekonomik gelişimin önünde dayanan temel engellerden biri gibi değerlendirilmiş, ilgili devlet kurumlarına “**Yolsuzlukla mücadele üzerine**” Azerbaycan Cumhuriyeti yasasının ve Devlet Programının hazırlanması emir edilmiştir.

Aynı aşamada yolsuzlukla mücadelede önemli olan ekonomik suçlarla mücadele, özel sektörde devlet kontrolünün mükemmelleştirilmesi gibi alanlarda ciddi sayılabilecek yasal senetler de kabul edilmiştir.

Bunların yanı sıra, aynı dönemde ülkemiz “**Avrupa Konseyi Yolsuzlukla Mücadele Özel Hukuk Sözleşmesi**”, “**Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi**”, “**Birleşmiş Milletler Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi**” ve “**Birleşmiş Milletler Yolsuzluk Aleyhine Sözleşme**”ni de imzalamıştır.

6.2 2004 YILI SONRASI AŞAMA

Bu dönem 13 Ocak 2004 yılında “**Yolsuzlukla Mücadele Üzerine**” Azerbaycan Cumhuriyeti Yasasının kabul edilmesi ve bu yasanın yürürlüğe girmesine ilgili 3 Mart 2004’de Cumhurbaşkanı kararnamesinin imzalanması ile başlamıştır.

Yasanın kabul edilmesi ile birlikte, Azerbaycanda ilk defa resmi olarak yolsuzluk kavramının kapsamlı ve açık bir şekilde tanımı yapılmış, yasadışı hareketlerin failleri, yolsuzlukla mücadele edecek orqanlar, yetkili kişiler üzerine koyulan mali nitelikli talepler ve bu taleplerin bozulması sorumluluğu, genelde yolsuzlukla ilgili yasadışı hareketler ve onların sorumluluğu konuları geniş bir şekilde yer almıştır.

3 Mart 2004 tarihli kararnamede ise “**Yolsuzlukla Mücadele Hakkında Devlet Programı**” tasarısının bitirilerek Cumhurbaşkanıya sunulması, Kamu Hizmetçiliği Yönetim Konseyinde Yolsuzlukla Mücadele Komisyonu ve Azerbaycan Cumhuriyeti Baş Savcılığında Yolsuzlukla Mücadele Ofisinin yaratılması yer almıştır.

3 Eylül 2004 tarihli Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın kararnamesi ile kabul edilen ve esas amacı ortak sistem çerçevesinde çok taraflı önlemlerin alınmasını sağlamakla yolsuzlukla mücadeleyi güçlendirmekten ve sosyo ekonomik ilişkilerin daha sağlam temeller üzerinde inşa edilmesine ortam hazırlamaktan oluşan “**2004-2006 yılları Yolsuzlukla Mücadele Hakkında Devlet Programı**”, Azerbaycan hükümetinin bu konuda atacağı adımların somut istikametlerini belirleyen ayrıntılı bir senettir. Programa göre Azerbaycan Cumhuriyetinde yolsuzlukla mücadelenin temel fonksyonları aşağıdakılardan oluşmaktadır:

- Yasallığın sağlanması;
- Saydamlığın sağlanması;
- Kamu kurumlarının faaliyeti üzerinde denetim;
- Yolsuzluğun önlenmesi ve yolsuzlukla ilgili yasadışı davranışlara göre sorumluluk;
- Yolsuzluk aleyhine aydınlatma ve işbirliği;

Programda 2004-2006 yılları arasında yolsuzlukla mücadele konusunda öngörülen somut önlemler matrisi verilmiş olsa da, genel biçimde bu önlemlerin aşağıdaki istikametleri kapsadığını da göstermek mümkün:

- Yasaların mükemmelleştirilmesi;
- Yolsuzlukla mücadele yapan kurumlar ve onların faaliyet istikametlerinin belirlenmesi;
- Genelde kamu kurumlarının faaliyetinin ve idari yürütmenin mükemmelleştirilmesi;
- Yasa koruyucu ve yargı kurumlarının faaliyetinin mükemmelleştirilmesi;
- Ekonomik ve sosyal alanda geniş önlemler alınması;

Azerbaycan Cumhuriyetinde yolsuzlukla mücadelede uzmanlaşmış kurum fonksiyonları **Kamu Hizmetliliği Yönetim Konseyinde Yolsuzlukla Mücadele Komisyonuna** aittir. Kendi bünyesinde yasama, yürütme ve yargı kurumları tarafından atanmış üyeleri bulunduran bu Komisyon, yönetmeliği gereği bu alanda kabul edilmiş Devlet Programının yürütülmesi üzerinde denetim fonksiyonunu icra ediyor, merkezi ve yerel yönetim, aynı zamanda diğer ilgili kamu kurumları tarafından öngörülen önlemlerin yürütülmesiyle ilgili bilgiler topluyor, düzenli bir biçimde alınmakta olan önlemlerin durum analizini yapıyor ve yolsuzluk halları yüze çıkarıldığı zaman bu bilgileri önlem alınması, aynı zamanda suç takibi yapılması amacıyla ilgili kurumlara sunuyor.

Yolsuzlukla ilgili suç takibi ise bu konuda uzmanlaşmış ilkin sorgu kurumu olan **Azerbaycan Cumhuriyeti Baş Savcılığında Yolsuzlukla Mücadele Ofisi** tarafından icra ediliyor.

Göründüğü gibi Azerbaycan Cumhuriyetinde yolsuzlukla mücadele alanında siyasal kararlılık açık bir şekilde beyan edilmiş, onunla mücadelenin yasal temelleri ve bütünlükte kurumsal esasları oluşturulmuştur. Artık bu konuda somut adımların atıldığı gözlemlenmekte ve bu uluslararası kurumların raporlarına da yansımaktadır. Fakat tüm bu gelişmelerle birlikte, önümüzdeki yıllarda yolsuzlukla mücadele politikasının aşağıdaki yönlerde geliştirilmesi de zorunludur:

- İlk önce yolsuzlukla mücadele alanında sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan elverişli ortamın oluşturulması;
- Kamu mali yönetiminde saydamlığın sağlanması;
- Kamu kurumlarında içsel ve dışsal denetim sistemlerinin geliştirilmesi;
- Kamu yönetiminde yolsuzluk rizikosunu taşıyan süreçlerin yüze çıkarılması ve ortadan kaldırılması;
- Kamu personelinin maaşlarının ve genelde hayat standartlarının yükseltilmesi yolunda önlemlerin alınması;
- Yolsuzluk problemine karşı sosyal direncin yükseltilmesi;
- Yolsuzlukla mücadele alanında faaliyet gösteren Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO), Avrupa Sahtecilikle Mücadele Ofisi (OLAF), Malî Eylem Görev Grubu (FATF), Uluslararası Saydamlık Örgütü (TI) gibi uluslararası kurumlarla işbirliğinin geliştirilmesi;

7. SONUÇ

Son bir kaç on yılda kayıtdışı ekonomi ve yolsuzlukla ilgili yapılan araştırmaların sayısında önemli bir biçimde artış gözlemlense de, her iki sorunu karşılıklı bir biçimde ele alan araştırmalara rastlamak zordur.

Artık ülke ekonomilerinin önemli bir parçası haline gelmiş kayıtdışı ekonomi ve bu çerçevede yürütülen faaliyetlerin ülkenin genel sosyo ekonomik durumuna yaptığı etkiler konusunda farklı görüşler ileri sürülse de, neqatifik etkilerinin daha çarpıcı şekilde ortaya

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 11 Ocak – 2007

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

çıkıldığı göz önünde tutularak, onunla mücadele edilmesi gereği önemli biçimde vurgulanmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi ile mücadele ilk önce bu faaliyetlere sebep olan faktörlerin bertaraf edilmesini ve ya tamamen ortadan kaldırılmasını öngörüyor ki, bunların da başında yolsuzluk ve rüşvetçilik gelmektedir.

Biri diğerinin temel etmenlerinden olan yolsuzluk ve kayıtdışı ekonomi Azerbaycan Cumhuriyetinde de önemli boyutlardadır. Bu bakımdan son yıllar, Azerbaycan hükümetinin gündeminde, özellikle yolsuzlukla mücadele önemli yer almaktadır. Artık Azerbaycanda yolsuzlukla mücadelenin yasal ve kurumsal altyapısı tamamlanmış ve icra yönünden gerçek adımların atılmasına başlanmıştır.

KAYNAKÇA

ALTUĞ, O., (1999), Kayıtdışı Ekonomi, İstanbul: TÜRKMEN KİTABEVİ, İkinci Baskı;

FÜZULİ, M., (1992), Şikayətnamə, Bakı: GƏNCLİK NƏŞRİYYATI;

ÖZSOYLU, A. F., (1996), Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi, İstanbul: BAĞLAM YAYINCILIK, Birinci Basım;

SCHNEIDER, F., KLINGLMAIR, R., (2004), Shadow Economies around the World: What Do We Know?, Bonn: IZA Discussion Paper No. 1043, March;

TANZI, V., (1998), Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures, IMF Staff Papers, Dec. Volume 45, Number 4;

TRANSPARENCY INTERNATIONAL., (2005), Corruption Perception Index 2005, Berlin;

VƏLİYEV, A., (2006), Kölgə iqtisadiyyatı ötən il 18 % olub, Hesabat jurnalı, Bakı: 22 aprel No.15 (52), <http://hesabat.az/index.php?/index/morecat8/111/>;

WORLD BANK., (2006), Doing business in 2006: Creating Jobs, Washington, D. C.;

YERELİ, A., B., KARADENİZ, O., (2004), Kayıt Dışı İstihdam, Ankara: FERSA MATBAACILIK;